

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Janko Stibiel Vukasović,

polkovnik srbske vojske in VKJ – eden prvih slovenskih dobrovoljcev v bojih za Jugoslavijo in njegov sin Pavle

Janko Stibiel - Vukasović, Mikra, 1918

O slovenskih junakih, ki so se proslavili zunaj matične domovine, je zelo težko pisati, ker ni dovolj dokumentiranih podatkov. To velja zlasti za slovenske dobrovoljce, ki so se proti koncu 19. stoletja pridružili južnim slovanskim bratom v bojih za osvoboditev izpod turške nadvlade.

Uvodni pregled o slovenskih dobrovoljcih sem podal v knjigi *Slovenska vojaška inteligenca*¹, v posebnem poglavju, kjer sem prikazal, kje in kdaj so se naši predniki bojevali za narodnostne pravice (Bosna, Srbija) ter orisal politične (Španija, Rusija) in druge razloge (Mehika).

O polkovniku Janku Stibelu (Stibjel, Stibil) - Vukasoviću sem doslej večkrat pisal z namenom, da javno obudim spomine nanj, saj gre za izjemno pogumnega slovenskega častnika in enega prvih dobrovoljcev za jugoslovansko idejo².

O njem sem želel napisati tudi obširnejši članek, vendar mi je manjkalo nekaj osnovnih podatkov (predniki, družina, arhivski dokumenti, fotografije), ki sem jih iskal

¹ Marijan F. Kranjc, *Slovenska vojaška inteligenca*, Grosuplje 2005.

² Neuvrščeni sezname v knjigo Marijan F. Kranjc, *Slovenska vojaška inteligenca*, Grosuplje, 2006, <http://users.volja.net/marijankr/>, Z13-seznami.html.

Marijan F. Kranjc, *Slovenska kri za srbske brate*, Rast, Novo mesto 2006 in <http://users.volja.net/marijankr/>, Z15-slovenskakri.html.

Miloslav Sekulić, *Slovenski dobrovoljci v srbskih osvobodilnih vojnah 1912–1918*, Vojaška zgodovina, Ljubljana 2010, prevod Marijan F. Kranjc in <http://users.volja.net/marijankr/Zbornik17dobrovoljci.pdf>.

zlasti v vojaškem arhivu v Beogradu; tam pa niso našli Stibelovega kadrovskega dosjeja (zaradi napake pri elektronskem iskanju).

V *Slovenski vojaški inteligenci* sem v seznamu slovenskih dobrovoljcev srbske vojske zapisal:

532. VUKASOVIĆ - STIBILJ Janko, polkovnik srbske vojske, rojen 1851 v Vrtovinu pri Ajdovščini, dobrovoljec srbskih upornikov v Bosni od 1876, od 1877 narednik srbske vojske, povišan v čin polkovnika in večkrat odlikovan, v balkanskih vojni bil poveljnik nastanitve Vrhovnega poveljstva in poveljnik srbskih orožnikov, branilec Beograda, udeleženec umika čez Albanijo, solunski borec, od 1919 kot polkovnik VKJ postavljen za pomočnika poveljnika Dravske divizije v Ljubljani, upokojen 1921, umrl 1923 v Ljubljani, pokopan v domačem kraju.

Nenavaden splet dogodkov pa je zadnje dni pripeljal do tega, da je načrtovani zapis kar naenkrat oživel. Največ zaslug za to ima vsekakor naš ugledni akademik ddr. Jože Maček, ki me je zaprosil za podatke o očetu dr. Pavla Vukasovića, polkovniku Janku S. Vukasoviću. Internetne povezave na Googlu so mi hitro pokazale, da je pesnica Tatjana Malec podrobneje predstavila tudi enega svojih prednikov iz italijanske rodovine Stibel³. Pogled v ostale vire, predvsem v Slovenski biografski leksikon⁴, je bil samo rutinski. No, najbolj sem se razveselil naknadne najdbe fotografije v zborniku *Kladivarji*⁵, ki prikazuje polkovnika Janka S. Vukasovića s skupino slovenskih častnikov v grški Mirki leta 1918, pred začetkom solunske ofenzive za osvoboditev Srbije.

Predniki rodbine Stibel (Stibjel, Stibil)

Zanimive rodoslovne podatke o prednikih rodbine Stibel in drugih povzemam iz zapisov primorske pesnice Tatjane Malec⁶, tudi z njeno privolitvijo.

Po njenih raziskavah naj bi rodbinsko deblo Stibelov izjhalo iz Tirolov (Karnije). Priimek Stibel (Stibil, tudi novodobni Stibilj, pa doslej neznana oblika Stibjel iz Vojnega arhiva na Dunaju) izhaja iz italijanskega priimka Stivel (Stivello), po gozdu Stivello v Formazzi, Italija. Priimek se je pozneje ponemčil (Stibel) in v naših krajih tudi poslovenil v Stibil (Stibilj).

Ker je v Slovenskem biografskem leksikonu in Enciklopediji Slovenije uporabljena inačica Stibel, sem jo ohranil tudi za polkovnika Janka Vukasovića.

Preskočil bom zanimive zgodbe o rodbini Stibel iz Vrtovina in Dolenj (duhovniki Jožef, Jakob, Anton in Ivan, misijonar in pionir ameriških izseljencev) in njenih povezavah z družinama Rešeta ter Grabrijan na Vipavskem. Stibelove potomci so se odlikovali po visoki inteligenci, smislu za govorništvo in pisanje. Telesno so jih zaznamovale modre oči in zelo bela polt.

Začetnik veje Stibelov iz Vrtovina je Janez (Giovani, 1800–1878), kmet in mlinar, poročen z Marijano Ličen (1797–1864), s katero sta imela več otrok, med njimi že

³ Pesnica Tatjana Malec, spletna stran: www.tatjana-malec.si, genealogija, oktober 2012.

⁴ SBL, članek Silvo Kranjec o Janku Stibelu Vukasoviću, 1998.

⁵ Zbornik *Kladivarji*, Ljubljana, 1936.

⁶ Primorska pesnica Tatjana Malec, poglavje Genealogija – Rodbinska veja Stibelov iz Vrtovina.

omenjene Jakoba, Ivana in Antona (1824–1911), ki je ostal na domačiji, se poročil s Terezo Čermelj (1831–1878), s katero sta imela 11 otrok, med njimi tudi Janka (1851).

Janko Stibjel (Stibil) Vukasović – podčastnik avstro-ogrške vojne mornarice, vojni dezertjer in dobrovoljec v Bosni, Hercegovini in Srbiji⁷, tudi vojni dopisnik in slovanofil

Janko je bil rojen 2. septembra 1851 kot osmi otrok v kmečki družini Antona in Terezije Stibel v vasi Vrtovin pri Ajdovščini. Osnovno šolo je obiskoval v Ajdovščini, zatem pa od 1862 do 1868 gimnazijo (realko) v Gorici.

Po končani gimnaziji je leta 1869 na Reki končal enoletno civilno navtično šolo (akademijo), ki je spadala pod ministrstvo za trgovine Avstro-Ogrske. Po končani šoli se je 12. maja 1870 prostovoljno priključil avstro-ogrskemu mornariškemu korpusu kot mornar 4. razreda v triletno službo in z mesečno plačo 3 forinte. Obenem je bil evidentiran kot rezervist v 7. rez. pehotnem polku. Navedeni podatki so prvič dostopni iz objavljenega dokumenta Vojnega arhiva na Dunaju, v prevodu dr. Jožefa J⁸.

V predstavljenem dokumentu tako prvič izvemo za uradno inačico imena in priimka – **Johann Stibjel** (Ivan Stibjel). Med službovanjem v avstro-ogrski vojni mornarici je bil 18. 9. 1870 povišan v mornarja 3. razreda in 4. 2. 1871 v mornarja 2. razreda. No, že 25. 4. 1871 je bil povišan v prvi podčastniški čin – orožar (Waffengast), ki je ustrezal rangu vodnika (narednika), na rokavu pa je nosil oznako orožja in dve beli zvezdici. Že naslednji dan je dobil naziv – skladiščnik (pomorskega) orožja (Waffenquartiermeister). Dne 31. 3. 1873 je bil povišan v višjega orožarskega narednika s tremi belimi zvezdicami na obeh rokavih bluže.

Na drugem listu je pomemben zapis, namreč, da je 30. 11. 1873 dezertiral, in da ga v domačem kraju niso mogli najti, zato ga je leta 1894 vojno sodišče AOV obsodilo (v odsotnosti) zaradi dezerterstva.

Na koncu je na podlagi dokumenta št. 36 z dne 13. 7. 1916 naknadno zapisano, da se »zadržuje v Srbiji kot polkovnik s priimkom Vukasović«.

⁷*Dobrovoljci kladirarji Jugoslavije 1912–1918*, Zbornik, Ljubljana, 1936, Vukasović Janko, Stibil, str. 22, 174, 197, 714 in 744.

Primorski biografski leksikon, snopič 14, Celovec 1988, Janko Stibel Vukasović, članek *Slovenski biografski leksikon, prepis*.

Enciklopedija Slovenije, 12, Ljubljana 1998, str. 314, Stibel (Stibil) Janko, tudi Vukasović, članek.

Ibidem, Tatjana Malec.

⁸ Temeljna knjiga (Grundbuch) avstro-ogrške vojne mornarice, dva lista, str. 72, oznaka 114–601, pridobljen 5. 11. 2012 v Vojnem arhivu na Dunaju, fotokopiral dr. Jožef J.

Grundbuch 4^h

Seite 174/72

Johann Stibjel

Gebohrte	Ort	<i>Verban</i>	Jahr	<i>1851</i>
	Gemeinde	<i>Verban</i>	Religion	<i>Katholisch</i>
	Stand	<i>Landw.</i>	Stand	<i>Landw. u. gewerblich</i>
	Profession	<i>Landw.</i>	Profession	<i>Landw. u. gewerblich</i>

am *12. Mai 1870* zum *1. Mal* als *Landw. u. gewerblich* a. d. H. Handgeld auf *3 Jahre* assentiert in *Verban*.

Person-Beschreibung.

Statur	Augenbraunen	besond. Kennzeichen
Haar	Haar	redet Sprachen
Nase	Mund	ist geimpft
Augen	Angesicht	Maß

Fortsetzung.

Charge	Veränderung	im Jahre	den	Dienstbeschreibung
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1870</i>	<i>18/11</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1871</i>	<i>4/3</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1871</i>	<i>25/4</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1871</i>	<i>20/4</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1873</i>	<i>2/3</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1873</i>	<i>9/6</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>

Das Landw. u. gewerblich 1873 wird durch das Landw. u. gewerblich 1873 ersetzt.

Fortsetzung.

Charge	Veränderung	im Jahre	den	Dienstbeschreibung
<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>Landw. u. gewerblich</i>	<i>1874</i>	<i>20/11</i>	<i>als im den Primat in Verban OB 245 Handesakt Nr. 1894.</i>

Das Landw. u. gewerblich 1874 wird durch das Landw. u. gewerblich 1874 ersetzt.

Temeljna knjiga avstro-ogrske vojne mornarice, Vojni arhiv, Dunaj

Na podlagi dostopnih podatkov je ostalo nejasno samo službovanje v letu 1874. Po zapisu v SBL naj bi Janko Stibjel (Stibil) služboval v Gorici na finančni inšpekciji, medtem ko je v njegovem kadrovskem listu zapisano, da je bil »uslužbenec firme Sv. Trojici»⁹, pa sem ugotovil, da je dejansko šlo za cerkveno bratovščino.

⁹ Gre za eno od cerkvenih bratovščin, ki se je ukvarjala s človekoljubno dejavnostjo, tudi z romarji in okrevajočimi bolniki. Nastala je v 15. stoletju, pozneje pa so vodili frančiškani,

Po navedbah v SBL je Janko Sibiel v obdobju od 1875 do 1976 sodeloval kot eden prvih slovenskih dobrovoljcev v Srbiji, Bosni in Hercegovini. Takole je zapisano: »Ko je izbruhnil v Hercegovini upor proti Turkom in se je Srbija pripravljala na vojno, je Stibiel poleti 1875 odšel tja in vstopil v prostovoljski zbor generala Đorđa Stratimirovića. Ker Srbija ni začela vojne, je Stibiel odšel v Bosno k četi Petra Mrkonjića (Petra Karađorđevića), ki je spomladi 1876 zaradi nasprotovanja Milana Obrenovića in Avstro-Ogrske opustil vojskovanje. Zato je šel Stibiel z rojakom Aleksandrom Tomanom v Hercegovino k vojvodi Mići Ljubibratiću, kjer se je odlikoval kot poročnik v četi francoskega kapetana Barbieua«.

Torej je potrebno prebrati, kaj je o tem nekoč pisal novinar Toman v *Slovenskem narodu* ...

Mičo Ljubibratić (Ljubovo pri Trebinju, 1839 – Beograd, 1889) je bil srbski vojvoda v Hercegovini. V bosansko-hercegovski vstaji 1875 je bil eden od vodij te vstaje (upora) po nalogu srbske vlade. Leta 1876 je prešel v Bosno, kjer pa so ga Avstrijci ujeli. V Srbijo se je vrnil 1877 in 1882 sodeloval v hercegovsko-bokeljski vstaji. Prvi je v srbsčino prevedel koran. Zavzemal se je sicer za muslimane, za sebe pa je trdil, da je samo Hercegovc.

Ko je Srbija poleti 1876 napovedala vojno Turčiji, se je Stibiel vrnil v Srbijo in se v drinskem dobrovoljskem odredu bojeval na bosanski fronti. Ker je znal italijansko, je bil za nekaj časa dodeljen garibaldinski legiji, ki je prišla iz Italije na pomoč Srbom.

Zgodba je sicer všečna, vendar ni dovolj preverjena. Nekaj podobnega je sicer objavljeno tudi v zborniku *Kladivarji* (str. 22), kjer se v nadaljevanju navaja še naslednje:

Leta 1876 se je Stibil vrnil domov na Goriško, kjer so ga za 10 dni zaprli in kaznovali še s 50 goldinarji, zatreti pa niso mogli njegovega plametečega nacionalizma. Še istega leta je Stibil znova zapustil Gorico ter se pridružil srbskim dobrovoljcem v bojih proti Turkom. Takrat je dobil svoje prvo odlikovanje – srebrno kolajno (za pogum) in je nato 1877. leta stopil kot narednik v redno srbsko vojsko ... Ko je bil odlikovan z zlato hrabrostno kolajno, je postal podporočnik ter se v vojni in miru odlikoval kot izredno pogumen častnik. Pri Slivnici, ko je bil težko ranjen, si je 1885 prislužil Takovski križec, pa je zatem služboval v srbski vojski kot bataljonski in polkovni poveljnik ... Dve leti je bil na solunski fronti. Avstrijsko vojno sodišče ga je med vojno 1917 kot veleizdajalca obsodilo na smrt.

Đorđe Stratimirović (Novi Sad, 1822 – Dunaj, 1908), plemič in generalmajor avstrijske vojske, upokojen 1859. V obdobju madžarske revolucije 1848–1849 je bil v Sremskih Karlovcih, Vojvodina, maja 1848 izvoljen za vodjo »Srbskega vojvodstva«, narod pa ga je proglasil za »vodža« in »dženerala«. Organiziral je narodno vojsko in porazil madžarske čete. Pred tem je politično razpravljal z Lajošem Košuto. Pod pritiskom cerkvenih krogov je bil na koncu za poveljnika »srbsko-avstrijskega korpusa« izbran avstrijski general Josip Jelačić. Stratimirović je 1949 ponovno stopil v avstrijsko vojsko in bil povišan v čin polkovnika. Pred upokojitvijo avgusta 1859 je postal generalmajor.

dominikanci ali salezijanci.. O teh bratovščinah v Gorici je pisal Luigi Tavano, *Religiosita e Societa nelle Confraternite di Gorizia (sec. XV–XIX)* v "Studi goriziani" 1983.

Dorđe Stratimirović, general AV

V srbsko-turški vojni 1876–1877 je stopil na stran srbske vlade, bil sprejet v srbsko vojsko in je poveljeval »Dobrovoljskemu korpusu«, vendar je bil kmalu nato osumljen sodelovanja z Avstrijo, pa je bil celo izgnan iz Srbije.

Rusija je podpirala Srbijo v boju proti Turčiji. V Rusiji se je tudi rodila ideja o odhodu dobrovoljcev v Srbijo. Tako je general Černjajev maja 1876 odšel v Srbijo, sprejel srbsko državljanstvo in tako postal srbski general in eden od poveljnikov Moravske (srbske) vojske. Formiral je tudi »Dobrovoljski korpus, ki je štel blizu 5.000 dobrovoljcev, predvsem Srbov iz Vojvodine, Rusov, Bolgarov, Italijanov in drugih. V Drinski diviziji je deloval dobrovoljski odred Italijanov, garibaldincev, pod poveljstvo Charlesa Cheretija, kjer je bil Janko Stibil zaradi znanja italijanščine nekaj časa tudi tolmač.

V »Soči – glasilu slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic« je 18. 5. 1876¹⁰ omenjeno, da sta »Hubmajer in Stibil maja 1876 odšla v Bosno, kjer je Hubmajer prevzel poveljstvo uporniških sil«. Po drugem viru (PSBL) pa naj bi bil Janko Stibil dopisnik »Soče« in »Slovenca« pod psevdonimom »Vrtovinski« in »Jugosloven«.

¹⁰ Digitalna slovenska knjižni, »Soča«, 18. 5. 1876, www.google.

Soča, Gorica, 18. 5. 1876

V digitalni knjižnici Slovenije sem pregledal vse številke Soče iz leta 1876 in res: v skoraj vsaki številki od maja do oktobra 1876 so bila obširna in strokovna poročila z »jugoslovanskega bojišča«.

Prvo poročilo z »jugoslovanskega bojišča« je bilo objavljeno 30. 6. 1876, brez podpisa, že v naslednji številki z dne 7. 7. 1876 pa je sledil na prvi strani domoljuben članek z naslovom *Srbija maršira, Slovani se vesele*, pa tudi slavospev knezu Milanu, »prvemu Srbu, ki bo izgnal barbarske Turke«. Poročila so objavljena vse do oktobra 1876.

Iz tega izhaja, da sta Hubmajer in Janko Stibil odšla med dobrovoljce v Srbijo in Bosno šele maja 1876, kar pomeni, da pisanje SBL o delovanju Janka Stibila od maja 1875 do maja 1876 ni povsem točno.

Pregledal sem tudi časopis »Slovenec« od maja do decembra 1876 in ugotovil, da so redno objavljali poročila z »jugoslovanskega bojišča«, vendar brez omembe vira, razen 27. 7. 1876, ko je neki »Gorjanec« napisal uvodnik z naslovom »Zvijače in laži«, v katerem razkriva, da Turki lažejo v svojih poročilih, ne samo z bojišč, temveč tudi drugače.

Pregledal sem tudi »Slovenski narod« za obdobje oktober–november 1875, ki je nekajkrat poročal o stanju odnosov med Turki in Srbi ter Črnogorci na drugi strani. Dne 26. 11. 1875 je bilo objavljeno, da je »Hubmajer v soboto zapustil Ljubljano in se vrnil v Bosno«.

Ker je Soča maja 1876 poročala, da je v Bosno ponovno odšel tudi Hubmajer, je priložnost, da navedem dva odlomka iz svoje knjige *Slovenska vojaška inteligenca*¹¹, in sicer:

¹¹ Marijan F. Kranjc, *Slovenska vojaška inteligenca*, Grosuplje 2005, str. 327–329.

»Slovenski dobrovoljci v bosansko-hercegovskem uporu proti Turkom 1875–1878

Nevesinjski upor proti Turkom se je začel 9. julija 1875, ko je skupina oboroženih hercegovskih kmetov pod vodstvom Jovana Gutića napadla turško patroljo. Spopad je poimenovan kot »nevesinjska puška«, pomenil pa je splošen poziv na upor v Nevesinju, od koder se je razširil proti Bosni in tudi v Črno goro. Že 29. avgusta 1875 je 2700 hercegovskih upornikov ob pomoči 700 črnogorskih četnikov pod vodstvom Petra Vukotića napadlo dokaj močno turško postojanko v Nevesinju. Čeprav uporniki niso osvojili Nevesinja, se je upor razširil na vse strani, zato so morali Turki na pritisk velikih sil začeti pogajanja. Protiturškemu uporu so se pridružili številni dobrovoljci iz vseh krajev Evrope. Številni odbori so zbirali denarno pomoč, nabavljali orožje in novačili dobrovoljce. Ljubljanski odbor so sestavljali pisatelji Josip Jurčič, Josip Vošnjak in Valentin Zarnik.

V nevesinjskem oziroma bosansko-hercegovskem uporu 1875–1878 je sodelovalo večje število slovenskih dobrovoljcev, saj je celo obstojala slovenska četa v »tujski legiji«. Zadevo bi bilo potrebno podrobneje raziskati. Zaenkrat je znanih dvanajst (12) slovenskih dobrovoljcev, in sicer:

1. **ČESEN Valentin**, iz Ljubljane, uspel je zbežati iz turškega ujetništva (preplaval je reko Uno).
2. **HUBMAJER Miroslav**, 1851–1910, iz Ljubljane, avstrijski rezervni podčastnik – topničar, stavec. Pridružil se je »tujski legiji«, ki ji je poveljeval vojvoda Ljubibratić. Odlikoval se je kot pogumen borec in vešč poveljnik in je bil pozneje izbran celo za poveljnika upornikov severne Bosne. Zatem je četoval v Črni gori in Srbiji, pa mu je ruski general Černjajev, poveljnik srbske vojske, podelil čin podporočnika.
3. **KOVAČIČ**, iz Ljubljane, dijak, težko ranjen v bojih pri Kalenderi.
4. **MEJAČ Janez**, iz Ljubljane, po poklicu črkostavec, kot ujetnik je umrl v turški ječi.
5. **MERLAK Viktor**, iz Ljubljane, preživel je nevesinjski upor in se vrnil domov.
6. **POGAČNIK**, geometer, padel pri Gradiški.
7. **RIBNIKAR dr. Ivan (Franjo)**, iz Golnika pri Kranju, zdravnik v Beogradu, kot dobrovoljec in vojaški zdravnik se je 1876 udeležil vojne proti Turčiji. Umrl je 1905 v Beogradu. Njegovi trije sinovi so kasneje aktivno sodelovali v srbski vojski in tudi v političnem življenju (1904 so ustanovili dnevnik Politika).
8. **STIBIEL (Stibilj) Janko – bolj znan kot VUKASOVIĆ Janko**, 1851–1923, iz Vrtovin pri Ajdovščini, narednik avstrijske mornarice, kot slovenski dobrovoljec je prestopil v srbski četniški odred Petra Mrkonjića – Karađorđevića. Pozneje je stopil v četo vojvode Ljubibratića in nato v srbsko redno vojsko, kjer je že 1912 dobil čin polkovnika. Sodeloval je v obeh balkanskih vojnah in v preboju solunske fronte. Po končani prvi svetovni vojni je postal pomočnik poveljnika Dravske divizije v Ljubljani. Pisal je članke za slovenske časopise in se zavzemal za jugoslovansko idejo. Umrl je 1923 in bil pokopan v domačem kraju. Je **najbolj pomemben slovenski dobrovoljec** z izredno vojaško kariero! Zato bi si zaslužil, poleg omembe v ES, vsaj skromno monografijo.
9. **SIMONČIČ Karel**, iz Ljubljane, črkostavec, sodeloval je v četniškem odredu Petra Mrkonjića - Karađorđevića in pozneje (z Jankom Stibiljem) v četi vojvode Ljubibratića v Hercegovini.
10. **SUŠNIK Karel**, iz Ljubljane, črkostavec in član uredništva Slovenskega naroda.

11. **TOMAN Aleksander**, novinar in dopisnik Slovenskega naroda, iz Kamne Gorice. Iz njegovih člankov v Slovenskem narodu, ki so bili objavljeni **oktobra in novembra 1875**, je mogoče identificirati prej omenjene slovenske dobrovoljce v nevesinjskem uporuh proti Turkom.
12. ZALAR, iz Ljubljane, ostali podatki neznani.

Glede vojaške evidence navedenih slovenskih dobrovoljcev bi lahko zaključili, da je šlo za 2 častnika (Hubmajer in Ribnikar), 1 podčastnika (Stibilj) in 9 vojakov. Izgube: 1 padel, 1 umrl v ujetništvu in 1 težko ranjen. Vsi ostali so se vrnili domov v Slovenijo.

Slovenski dobrovoljec – vodja makedonsko-kresnenskega upora proti Turkom 1878–1879

Zaradi odločitve berlinskega kongresa, da Makedonija še naprej ostane pod turško upravo, so probolgarski elementi v Kresni, v Pirinski Makedoniji, organizirali upor proti Turkom. Jedro upornikov je predstavljalo okrog 1000 makedonskih dobrovoljcev v ruski vojski, katerim je poveljeval ruski major A. Kalmikov, načelnik štaba pa je bil Dimitar Georgijev - Berovski. Upor se je hitro širil, vendar so se med organizatorji kmalu pojavila tudi medsebojna trenja. Vodstvo upora je prevzel makedonski poveljnik Stojanović Natanailo - Kučeviški, načelnik štaba pa je od decembra 1878 do marca 1879 postal že omenjeni slovenski dobrovoljec in »ruski podporočnik« Miroslav Hubmajer. Uporniki so celo organizirali ljudsko oblast na desni obali reke Strumice vse do Berova in Petrića. Ko so Turki zbrali dovolj močne vojaške sile, so seveda uporniki aprila 1879 klonili.

Miroslav Hubmajer je 1884 v Bukarešti skupaj z Vasom Pelagićem podpisal spomenico za balkansko-karpatško federacijo. V Beogradu je živel od 1890–1896, nato se je preselil v Sarajevo, kjer je 1910 umrl kot arhivar deželnega muzeja. Poleg omembe v ES bi si vsekakor zaslužil vsaj skromno monografijo, saj je bil kot **slovenski dobrovoljec in častnik vodja uporov v dveh deželah** – v Bosni in Makedoniji!¹²

Janko A. Vukasović – izredna vojaška kariera od narednika do polkovnika Srbske in Vojske kraljevine Jugoslavije

V beograjskem arhivu VKJ je končno najden napol razpadli kadroviski dosje na ime **Janko Antona Vukasović**¹², pehotni polkovnik, ki pa se ni mogel prekopirati. Zato je ročno prepisan, vse podatke pa navajam v slovenskem prevodu, in sicer:

- Rojen 2. septembra 1851 v vasi Vrtovin pri Gorici, okraj Primorski.
- Starši: oče Anton, mati Terezija.
- Veroizpoved: katolik.
- Končal je višjo realko v Gorici in navtično akademijo na Reki, zatem pa je tri leta služil v avstro-ogrski vojni mornarici.
- Pred vstopom v srbsko vojski je bil uslužbenec firme »Sveta Trojica« v Gorici (dejansko cerkvena bratovščina).
- Poročen je bil z Emiljo Ragin Rorinov (dejansko z Jeleno Jurišić Šturm). V zakonu sta imela tri sinove, na dan aprila 1919 v starosti 38, 28 in 22 let ter hčerko 32 let, brez imen (po drugih podatkih pa šestero otrok).

¹² Janko (Anton) Vukasović, pehotni polkovnik, Vojni arhiv VKJ, škatla:2005/564, Beograd, prepisal in prekopiral generalmajor Milisav S., november 2012.

V srbsko vojsko je bil sprejet 10. aprila 1876 in dobil čin vodnika (narednika), potem pa je napredoval v naslednje čine:

- podporočnik: 6. januarja 1878,
- poročnik: 2. aprila 1883,
- kapetan 2. razreda: 22. februar 1888,
- kapetan 1. razreda: 31. maj 1894,
- major: 1. maja 1898,
- podpolkovnik: ? (verjetno preskočil),
- polkovnik: 29. junij 1912.

Sodelovanje v vojnah:

- 1875 v uporuh proti Turkom, 83. pehotni polk, bil ranjen;
- 1876–1878 v bojih proti Turkom na Drini kot dobrovoljec v enotah pod poveljstvom poročnika Pavla Jurišiča in generala Ranka Alimpića;
- 1885–1886 v srbsko-turški vojni, ranjen pri Slivnici;
- 1912–1913 v 1. in 2. balkanski vojni (srbsko-turška vojna), v sestavi srbskega Vrhovnega poveljstva v Skoplju, od 4. 11. 1913 glavni poveljnik srbskega orožništva;
- 1914–1918 v 1. svetovni vojni kot glavni poveljnik srbskega orožništva.

Odlikovanja:

- srebrna medalja za pogum kot dobrovoljec v bojih proti Turkom,
- zlata medalja Miloša Obilića za pogum kot dobrovoljec v bojih proti Turkom,
- Takovski križ VI. stopnje kot dobrovoljec v bojih proti Turkom,
- Takovski križ V. stopnje kot dobrovoljec v bojih proti Turkom,
- red belega orla IV. stopnje,
- red belega orla II. stopnje,
- zlata medalja kralja Petra I za prizadevno službovanje 1913,
- Karadjordjeva zvezda III. stopnje,
- Karadjordjeva zvezda II. stopnje,
- spomenice vseh treh vojn in albanska spomenica.

Poveljniške dolžnosti:

- od 18. 1. 1878 vodnik (narednik) v Čuprijski brigadi;
- od 5. 8. 1878 vodnik (narednik) v 5. bataljonu v Nišu, zatem v 12. polku v Prokuplju;
- od 30. 10. 1879 do 1. 4. 1883 vodnik (narednik) v 6. bataljonu v Beogradu (1881 rojen sin);
- od 1. 4. 1883 do 18. 4. 1886 kot vodnik in **poveljnik 11. čete** v 12. pehotnem polku;
- od 18. 4. 1886 do 20. 4. 1889 poveljnik čete v 5. bataljonu v Beogradu (1887 rojena hčerka);
- od 20. 4. 1889 do 18. 9. 1892 **poveljnik 5. bataljona** v Pirotu (1891 rojen sin);
- od 18. 9. 1892 do 26. 4. 1896 poveljnik 5. gardnega bataljona v Zaječarju (1893 rojen sin Pavle);
- od 26. 4. 1896 do 30. 4. 1897 **poveljnik 1. polka** v Požegi;

- od 30. 4. 1897 do 8. 7. 1897 poveljnik 5. polka okrožnega poveljstva v Pirotu;
- od 8. 7. 1897 do 25. 4. 1904 poveljnik 4. polka okrožnega poveljstva v Pirotu;
- od 25. 4. 1904 do 12. 10. 1908 poveljnik srbskega orožništva;
- od 12. 10. 1908 do 2. 2. 1909 kot podpolkovnik poveljnik 4. polka »Stevana Nemanje« v Požegi;
- od 2. 2. 1909 do 18. 9. 1909 poveljnik mesta Kladovo;
- od 18. 9. 1909 do 5. 3. 1910 poveljnik prištabne enote vrhovnega poveljstva;
- od 5. 3. 1910 do 10. 4. 1912 poveljnik 13. polka;
- od 10. 4. 1912 do 18. 9. 1912 pomočnik poveljnika Donavske divizije;
- od 18. 9. 1912 do 1. 4. 1913 poveljnik nastanitve (komande stana) srbskega Vrhovnega poveljstva;
- od 1. 4. 1913 do 10. 1. 1919 glavni poveljnik Srbskega orožništva;
- od 10. 1. 1919 do 10. 9. 1919 vršilec dolžnosti pomočnika poveljnika Dravske divizije, potem do 1. 5. 1920 pomočnik poveljnika Dravske divizije v Ljubljani.

Predstavljeni uradni podatki povsem jasno potrjujejo, da se je Janko Stibjel kot vojni dezertter in narednik avstro-ogrske vojne mornarice že 1875 pridružil slovenskim dobrovoljcem, ki so hiteli na pomoč srbskim bratom v Bosni in Hercegovini, pa pozneje v Srbiji v bojih proti turški tiraniji.

Iz kadrovskega dosjeja, ki se nahaja v arhivu srbske vojske in VKJ, je evidentno, da je bil 10. aprila 1876 sprejet v redno srbsko vojsko kot vodnik (narednik), po končani srbsko-turški vojni (1876–1877) pa je kot podčastnik in častnik služil v raznih krajih po Srbiji.

Po stari srbski vojaški tradiciji so napredovali samo najpogumnejši. Ko je kot dobrovoljec leta 1876 prejel srebrno medaljo za pogum, je bil kot vodnik (narednik) sprejet v redno srbsko vojsko. Ko pa je nato prejel še zlato Obilićevo medaljo za pogum, je 1879 postal častnik, saj je bil povišan v podporočnika!

Sodeloval je v srbsko-bolgarski vojni (1885) in bil v bitki pri Slivnici (od 17. do 19. 11. 1885) hudo ranjen. Prejel je Takovski križ in nato do balkanskih vojn 1912 napredoval do bataljonskega in polkovnega poveljnika.

Kdaj je Janko Stibjel kot dezertter iz AOV prevzel novi priimek (Vukasović), ni točno znano, vsekakor pa je to storil ob sprejemu v redno srbsko vojsko 1876, saj se tudi kadrovski dosje glasi na Janka Vukasovića. To je vsekakor storil zaradi osebne varnosti, saj so avstro-ogrske oblasti sodno preganjale vse svoje podanike, ki so odhajali v Srbijo kot prostovoljci, zlasti pa tiste, ki so dezertirali iz avstro-ogrske vojske.

Janko Vukasović je bil poročen z Jeleno, hčerko podpolkovnika Pavla Jurišića Šturma (Zgorzele, Lužice 1848–Beograd, 1922), poveljnika Timoškega polka v Zaječarju. Pavel Shturm - Jurišić je bil srbski dobrovoljec, 1876 poveljnik Dobrovoljskega odreda, junija 1876 pa sprejet v redno srbsko vojsko, 1885 je postal poveljnik polka, pozneje poveljnik divizije in nazadnje poveljnik 3. armade; upokojil se je leta 1921 kot general VKJ.

Pavle Jurišić Šturm, general, 1922

Rojstni list Pavla Vukasovića (po rodu Lužiški Srb in srbski dobrovoljec), 1893, Zaječar

Janko Vukasović je bil aprila 1912 povišan v čin pehotnega polkovnika. V 1. balkanski vojni je bil poveljnik nastanitve (komande stana) srbskega Vrhovnega poveljstva, po sklenitvi miru in med 2. balkansko vojno pa celo poveljnik srbskih orožnikov, ki so sicer spadali pod vojaško poveljstvo.

Ob izbruhu 1. svetovne vojne je s svojimi orožniki od 28. do 30. julija 1914 pogumno branil Beograd. Leta 1915 se je s srbsko vojsko in narodom umaknil skozi Albanijo na otok Krf.

Adam Sardoč je zapisal¹³, da je polkovnik Janko Stibil Vukasović izredno skrbel za slovenske rojaka – bil je njihov skrbni oče! Reševal jih je tudi na poti prek albanskih planin ...

Ernest Krulej pa je navedel¹⁴, da je bil polkovnik Janko S. Vukasović poveljnik Skadra, ko so se tam na kratko zadrževali kralj Peter I., regent Aleksander pa tudi celotna srbska vlada in Vrhovno poveljstvo. Ker je bil zelo lačen, je stopil k svojemu prijatelju Janku, ki mu je dal polovico svojega hlebca ...

Na solunski fronti je poveljeval orožnikom. V zborniku *Kladivarji* je objavljena tudi fotografija s skupino slovenskih častnikov – dobrovoljcev v Mikri, Grčija.

¹³ Zbornik *Kladivarji*, Ljubljana, 1936, str. 174, *Skozi albansko golgoto v dobrovoljce*.

¹⁴ Ibidem, str. 197, *Vse za Jugoslavijo*.

Polkovnik J. Vukasović in slovenski častniki, Mikra, januar 1918

Tudi podporočnik Janko Kos, začetnik jugoslovanskega preporoda, je 1. marca 1918 v Solunu srečal svojega prijatelja polkovnika Janka Vukasovića¹⁵.

Januarja 1919 je bil polkovnik Janko Vukasović premeščen v Ljubljano kot vršilec oz. pomočnik poveljnika Dravske divizije, generala Krsta Smiljanića. Maja 1921 je bil upokojen v 70. letu starosti. Zakaj ni bil povišan v čin generalmajorja, ostaja vprašanje za mlajše raziskovalce.

Po upokojitvi je živel v Ljubljani, vendar ni znano, ali je bila z njim tudi soproga Jelena in kateri od otrok. Vsekakor je zanimiv podatek, da ga je v Ljubljani obiskoval sin Pavle, o katerem bo beseda v nadaljevanju.

Polkovnik Janko Stibiel Vukasović je umrl 13. 7. 1923 v Ljubljani, star 72 let, pokopan pa je v rojstnem Vrtovinu.

V Slovenskem biografskem leksikonu¹⁶ je v nadaljevanju navedeno tudi naslednje: »Janko Stibiel Vukasović. je najpomembnejši med slovenskimi prostovoljci, ki jih je navdušenje za slovanstvo in jugoslovansko misel v 70-ih letih privedlo na balkanska bojišča. Čeprav je ostal v Srbiji, ni pretrgal zvez s Slovenijo. Ko je 1884 prvič prišel domov na obisk, so ga v Gorici kot vojaškega begunca zaprli, a čez nekaj dni izpustili (mati je ob cesarskem obisku v Trstu že 1882 izprosila pomilostitev); pozneje je prišel še večkrat, navadno v srbski uniformi. L. 1917 ga je avstrijsko vojno sodišče kljub tedanji amnestiji v odsotnosti obsodilo na smrt kot dezerterja.

Polkovnik Janko Stibiel Vukasović je v Srbiji širil zanimanje za Slovenijo, predaval o naši preteklosti, seznanjal zlasti mladino s slovensko pesmijo. L. 1908 je z blizu 30 srbskimi častniki organiziral izlet v Ljubljano.

Že 1876 je bil dopisnik *Slovenskega naroda* in *Soče*; pozneje je od časa do časa v *Soči* poročal (v srbsčini; podpis: Vrtovinski, Jugosloven) o dogodkih v Srbiji; nastopal zoper »Veliko Hrvatsko«, »Veliko Srbijo«, »Veliko Bolgarijo«; zahteval »ujedinenje jugoslovenstva«, ki naj bo »bratska ljubav i uzajemnost« (16. avg. 1902); pisal o turškem nasilju v Stari Srbiji in Makedoniji; o »rimski propagandi«, ki hoče odtrgati narod od pravoslavja; grajal tuja krstna imena pri Slovencih; obsojal »klerikalni mrak« v Srbiji, trdeč, da je »jedini još spas narodne individualnosti u pravoslavju«. Navduševal se je tudi za pravoslavje.

General Skobeljev

¹⁵ Ibidem, str. 714, Janko Kos, nekrolog.

¹⁶ Viri: dopis župnega urada Kamnje 1968; Gabršček I, 194, 238; II, 95, 265, 359, 390, 432, 533; Dobrovoljci-kladivarji Jsle. Lj. 1936, 22; E 1884, št. 4–6; ND 1923, št. 79; Sja 1936, št. 139. S. K.

Zanimiv je njegov spominski članek iz leta 1884 z naslovom *Beli general* o prijatelju in ruskem generalu Skobeljevu, poveljniku IV. ruskega korpusa, ki je vodil napad na turško trdnjavo Plevno, ta pa se je po dolgotrajnem obleganju 10. 12. 1877 končno vdala. Padec Plevne je takrat močno odmeval tudi v Sloveniji. V Škofji Loki spominja na to zmago gostilna, ki se še danes imenuje Plevna.

Akademik dr. Pavle Vukasović¹⁷ – najmlajši sin slavnega slovenskega dobrovoljca, srbskega in jugoslovanskega polkovnika slovenskega rodu

Akad. dr. Pavle Vukasović, Beograd, 1970

O najmlajšem sinu polkovnika Janka Vukasovića, Pavletu, pišem s posebnim spoštovanjem, saj je z devetnajstimi leti kot dobrovoljec srbske vojske sodeloval v obeh balkanskih vojnah, nato pa tudi v 1. svetovni vojni. Čeprav še ne poznamo usode ostalih petih otrok v tistih, za Srbijo usodnih trenutkih, je več kot očitno, da so bili otroci vzgojeni v resničnem domoljubju, posebno še, ker je bil oče Janko v 1. balkanski vojni povišan v polkovnika, stari oče Pavle Jurišić Šturm po materini strani pa v generala!

Pavle je bil rojen 15. 7. 1893 v Zaječarju. Osnovno šolo je končal v Požarevcu, gimnazijo pa v Beogradu, kjer je 1912 tudi maturiral. Nato je kot bolničar – prostovoljec sodeloval v 1. balkanski vojni 1912–1913. Med 1913–1914 je končal prvi letnik medicinske fakultete v francoskem Nancyju, v začetku 1914, ko se je začela 1. svetovna vojna, pa se je vrnil v Srbijo in kot medicinec¹⁸ sanitetne službe srbske vojske

¹⁷ Vir: Srpski biografski rečnik – 2. tom, Matica srpska, Novi Sad 1998, str. 413–415, avtor članka akademik dr. Dušan Čamprag.

Dušan Čamprag, Pavle Vukasović (1893–1973), SANU, Beograd 1998 (kopijo članka in krstnega lista mi je posredoval akad. ddr. Jože Maček iz Ljubljane).

¹⁸ Dr. Aleksander Nedok, raziskovalec srbske vojaške sanitete, ga ni našel v seznamu sanitetnih častnikov srbske vojske. Na otoku Krfu je bil bolničar v dvorcu „Achilleon“, kjer

preživel vse strahote vojne in tudi umik čez Albanijo na otok Krf. Tako je postal tudi nosilec albanske spomenice.

Ali je Pavle dokončal študij medicine, ni povsem jasno. Potrjen je pač podatek, da je bil 1921 poslan v Francijo kot štipendist ministrstva za poljedelstvo in reke, nato je na inštitutu za poljedelstvo univerze v Toulousu končal študij in postal inženir agronomije. Obenem je študiral na biološkem oddelku filozofske fakultete in dobil diplomo »licencie es sciences«. Tako je v letih 1921–1924 kot asistent na katedri za zoologijo tudi doktoriral s tega področja.

Po dveletnem asistiranju je diplomiral še iz hidrobiologije in ribištva. Zatem je 1924 v Parizu opravil še strokovni izpit iz parazitologije in do 1927 kot štipendist Rockefellerjeve ustanove izpopolnjeval svoje znanje s področja parazitologije, medicinske in poljedelske entomologije. Na medicinski fakulteti pa je opravil tudi tečaj iz parazitologije in malarologije.

S takim znanjem in znanstvenimi kvalifikacijami je bil Pavle že septembra 1924 postavljen za agronoma – pripravnika v oddelku za sadjarstvo in vinogradništvo na ministrstvu za poljedelstvo v Beogradu. 1925 je bil izbran za asistenta na fakulteti za poljedelstvo, 1926 pa za biologa pri centralnem higienskem zavodu v Beogradu, kjer je služboval vse do 1941. leta.

Med nemško okupacijo 1941–1945 se je ukvarjal zlasti z znanstvenim raziskovanjem, vendar svojih del ni javno objavljajl.

Leta 1945 je najprej delal v Epidemiološkem inštitutu FLRJ, od 1946 pa v zveznem in zatem v republiškem higienskem inštitutu kot vodja biološkega oddelka. Leta 1954 je bil izbran za rednega profesorja zoologije in entomologije na ustanovljeni fakulteti za poljedelstvo v Novem Sadu, kjer je deloval vse do 1963, ko je bil v 70. letu starosti upokojen.

Pavle Vukasović je vsestransko deloval tudi na drugih področjih. Tako je bil honorarni predavatelj na (svoji) IV. moški gimnaziji v Beogradu, kustos Narodnega muzeja v Beogradu, sodelavec Inštituta za ekologijo SANU in stalni sodelavec Higienskega inštituta Srbije. Od 1949 je bil tudi zunanji sodelavec SANU.

Pavle Vukasović je vrhunec svoje znanstvene kariere dosegel, ko je leta 1965 postal dopisni član in 1972 tudi redni član SANU v Beogradu. Objavil je 130 znanstvenih del, od tega 51 v Franciji.

Bil je poročen s Francozinjo Henrieto, s katero se je spoznal med študijem v Franciji, potem pa sta živela v Beogradu. Imela sta sina Jaquesa, rojenega 1925, ki je po 2. svetovni vojni v Franciji doštudiral medicino. Po Pavletovi smrti se je soproga vrnila k sinu zdravniku v Saint Denis. S sinom menda vzdržuje stike sorodnica dr. Giulia Stibiel, publicistka iz Trsta.

Akademik Pavle Vukasović je umrl 21. 11. 1973 v Beogradu. Pokopan je na Novem pokopališču.

V Sloveniji je poznan samo v ožjih znanstvenih krogih, medtem ko širši javnosti niti doslej ni bil omenjen kot sin znanega srbskega dobrovoljca in polkovnika VKJ – Janka Stibiela Vukasovića. Zato je namera spoštovanega akademika ddr. Jožeta Mačka, da ga uvrsti v Slovenski biografski leksikon, hvalevredna!

so ležali bolni častniki. 10. 3. 1918 je bil s solunske fronte poslan kot državni štipendist v Francijo na študij medicine.

Klic srbskega generala proti pozabi¹⁹

»Slovenski dobrovoljci v srbskih osvobodilnih vojnah so že zdavnaj pozabljeni zgodovina.

O njih se skoraj nič ne ve v Srbiji, le malo v Sloveniji. Samo še nekaj časa bi preteklo, pa bi v obeh državah pozabili nekaj, kar se nikdar ne bi smelo pozabiti! Politika sicer izbira, kar bo ostalo in živelo v spominu. Do dobrovoljcev je bila doslej zelo nepravilna. Kakor da bi se jih sramovala ...

Slovenski dobrovoljci, ki so se borili in žrtvovali svoja življenja za srbski narod v njegovih osvobodilnih vojnah, morajo ostati nepozabljeni! Njihova veličina ni v številkah in zmagah, ki so jih izvajali. Oni so seme prijateljstva in otroci solidarnosti dveh slovanskih narodov, slovenskega in srbskega!

Iz njihove krvi in dejanj je zrasla povezava Slovencev in Srbov. To je tista povezanost, ki je nad vsako politiko, a tudi proti politiki, ki razpihuje sovraštvo med Slovenci in Srbi.

Ohranjanje spominov na vojne dobrovoljce je predvsem naloga vojska Slovenije in Srbije. Žal to ni bilo mogoče prej, pa tudi danes ne. Toda prišel bo čas, ko bodo dobrovoljci v obeh državah zavzeli zgodovinsko mesto, ki jim tudi pripada.

Vsekakor bi veljalo slovenske dobrovoljce v srbski vojski prišteti med ostale slovenske vojne veterane! O njih bi morali več vedeti predvsem v Srbiji. Slovenci imajo prve časopisne novice že 1875, prvo brošuro 1913, zbornik svojih dobrovoljcev že od 1936, nekaj podatkov pa je najti tudi v nacionalni enciklopediji.

Nekako razumem, da po razpadu skupne države ne bo ravno prijazno sprejeto obujanje spominov na sokole, prepovedovce in slovenske dobrovoljce srbske vojske. Vendar se svoje skupne pretekle zgodovine ne bi smeli sramovati!

V Srbiji vsako leto praznujemo obletnico cerske in kolubarske bitke. Priklanjamo se žrtvam in golgoti umika izmučene srbske vojske čez Albanijo. Preboj solunske fronte tudi uradno slavimo kot uspešen zaključek srbske osvobodilne vojne. Pozabili pa smo na dobrovoljce, tudi slovenske.

Skoraj nič nismo vedeli o slovenskih dobrovoljcih, ki so sodelovali v teh bitkah in mnogi tudi žrtvovali svoja življenja. Krivi smo mi, Srbi! Vendarle bi morali vedeti za 567 slovenskih dobrovoljcev na solunski fronti, za 42 padlih, za 10 nosilcev Karađorđeve zvezde z meči. Morali bi vedeti za slovenske zdravnike – prve dobrovoljce srbske vojske, za dr. Oražna in njegovih 42 kolegov. Morali bi vedeti za neustrašno mladenko Antonijo Javornik, za njenega strica in kapetana Martina Javornika, za polkovnika Janka Stibiela Vukasovića in mnoge druge. Če bi vse to vedeli in se tega tudi spominjali, bi bilo morda marsikaj drugače.

Prijateljem v Sloveniji zato kličem: »Ne pozabimo, kar nas je s krvjo že povežalo!« Proti pozabi so včasih zlata vredni tudi zaprašeni arhivski podatki, pa dodajam še jaz ...

¹⁹ Milisav Sekulić, generalmajor v pokoju, avtor tega »klica«, ki je predstavljal zaključek študije o slovenskih dobrovoljcih v srbski vojski, pripravljene za tisk v reviji Borec, Ljubljana okrog leta 2000, ki pa ni bila objavljena. Zato pa je izšla čez deset let v reviji SV, Vojaška zgodovina, z avtorjevim dovoljenjem jo objavljam kot zaključek tega članka o najvidnejšem slovenskem dobrovoljcu v srbski vojski – polkovniku Janku Stibieli Vukasoviću.

Dopolnitev – julij 2013

**Pokopališče Vrtovin: Rodovina Stibilj – Vukasović, 1924
(Vir: foto Lili Šinigoj, julij 2013)**

tudi navaja, da so avstrijske vojaške oblasti sicer zares iskale nekega Johana

Dopolnitev – 17. november 2013 dodatek in poizvedbe

VUKASOVIĆ Milan (22. 1. 1882, Beograd – 20. 9 1970, Pariz)

Od štirih otrok polkovnika Janka Stibel Vukasoviča, je poleg akademika Pavla Vukasoviča identificirala hčerka Jelena in najstarejši sin Milan, sicer znani srbski književnik, pesnik in pisec basni. V slovenskem in srbskem Cobissu je evidentirano nekaj njegovih člankov in književnih del (Basne, Sto basni, Moj gavran, Muzika vremena, Lutanja, Naša kuča itd).

Zanimivo je predvsem to, da je Ljubljanski zvon že leta 1911 poročal v svojih književnih poročilih o ustvarjanju Milana Vukasovića. Tako je omenjenega leta v svoji št. 6 na str. 93 Fr. Albreht zapisal, da je »mladi srbski pisatelj« Milan Vukasović izdal v Beogradu »Basne« in ga tudi pohvalil. No, leta 1925 je A. Debeljak v Ljubljanskem zvonu, ob izdaji Vukasovićeve knjige »Kroz život«, predstavil Milana Vukasovića »...kot sina goriškega rojaka Stibil – Vukasovića, čigar posamezni spisi so najprej zagledali beli dan v francoščini.

Ob smrti polkovnika Janka Stibilel Vukasovića, 13. julija 1923, sta izšla dva nekrologa. Prvega je že isti dan objavil tržaški časopis *Edinost*, drugega pa je dan kasneje objavilo ljubljansko *Jutro*.

Iz slednjega smo izvedeli, da je polkovnik Janko Stibel - Vukasović umrl ob 10.00 dne 13. julija 1923 v ljubljanski garnizijski bolnišnici zaradi hude pljučnice, ki jo je staknil pred tem na izletu v Logatcu. Navedeno je tudi, da je polkovnik Janko po upokojitvi 1920 nekaj časa bival v Franciji (kjer sta dva sinova študirala), pozneje pa se je vrnil in živel v Goričanah (na gradu?) pri Medvodah.

Zvedeli smo tudi zanimiv podatek, da je bil polkovnik Janko Stibel - Vukasović kot drugi najstarejši častnik VKJ v Sloveniji zelo popularen. Vojvoda Mišić ga je cenil kot izredno sposobnega in pogumnega častnika. Bil je tudi v tesnih stikih z dr. Ivanom Oražnom iz Ljubljane, znanim dobrovoljcem - zdravnikom srbske vojske.

Zvedeli pa smo tudi nekaj novih podatkov o njegovi soprogi in otrocih. Že v prednji biografiji sem navedel podatek, da je polkovnik Janko Stibel zelo skrbno varoval sebe in svojo družino, saj je bil s strani avstrijskega vojaškega sodišča že dvakrat obsojen na smrt kot dezertter (1894 in 1917). Zato si je izbral tudi priimek Vukasović, svojo soprogo Jeleno roj. Šturm pa je tudi v vojaških dokumentih »skrival« kot Emilijo roj. Ragin Rorinov, v navedenem nekrologu pa je predstavljena kot Emilija roj. Rach. Prav tako je skrival svoje otroke (tri sinove in hčer) in v vojaškem dokumentu ni navedel njihova imena, pa tudi letnice rojstva so bile napačne (sinovi naj bi bili 1919 stari 38, 28 in 22 let, hčerka pa 32).

Prav zaradi tega smo le s težavo zvedeli za njegove potomce (Milana, pisatelja in Pavla, akademika). Iz prednjega nekrologa pa smo izvedeli, da mu je 1922 umrl (drugi) sin, rojen 1891 v Beogradu, ki je v Franciji ravno doktoriral iz pravnih ved, vendar njegovega imena ne vemo. Že prej je sorodnica in skrbnica družinske grobnice v Vrtovinu, Giulia Stibel, iz Trsta, povedala še za hčerko z imenom Jelka ali Jelena, rojena 1887 (ali 1889) v Beogradu, pa je tako potrdila podatek iz nekrologa.

Iz spominov Andreja Gabrščka, urednika goriške *Soče*, ki so bili objavljeni 12. avgusta 1933 v *Slovenskem narodu*, zvemo, da je z Jankom Stibelom - Vukasovićem vzdrževal tesne pisne stike vse do 1912, ko je na sokolskem zletu v Pragi vodil četo pripadnikov srbskega Sokola, skupaj z vojaško godbo, in požel ogromne simpatije sodelujočih. Andrej Gabršček tudi navaja, da so avstrijske vojaške oblasti sicer zares iskale nekega Johana Stibiela, rojenega 1849 v Vrtovinu, ki naj bi že 1869 dezertiral iz avstrijske vojske, vendar je priprti A. Gabršček prepričal preiskovalnega sodnika, Čeha po narodnosti, da so podatki netočni (napačni) in tako sodišče sploh ni izreklo smrtno obsodbo nad Jankom Stibelom - Vukasovićem.

V prilogi je pismo hčerke Jelene Vukasović Štibel, ki ga je 1913 poslala goriški »Soči« in predlagala, da bi Primorke (»Aleksandrinke«) raje šle v Srbijo kot pa v Egipt.

**Slovenska dekleta v Srbijo,
mesto v Aleksandrijo!**

Beograd, 10. sept.

Slavnemu uredništvu »Soče«!

Zdaj ko je ponehala bojne trombe glas, zdaj ko grom topov ne pretresa več zemlje na Balkanu, — zdaj ko je zopet nastopil ljubi mir, namnožile so se tudi velike dolžnosti na polju narodnih potreb. Za izvršenje teh narodnih dolžnosti poklican je v prvem redu moški spol, ali veliki del dolžnosti pada tudi na nas narodno ženstvo. Imela sem priložnost; kadar sem obiskala rojstni kraj mojega dobrega očeta, da se v nekoliko upoznam tudi s socialnimi razmerami v tem jugoslavenskem kraju. Od vseh teškoč, najbolj pa me je vedno tiščala teška usoda mladih slovenskih deklet, katera gredo s trebuhom za kruhom v tuj kraj, — daleč tja čez morje v Aleksandrijo. v Kairo, pa še dalje. Mislila in premišljevala sem, ali ne bi mogoče bilo tem ubogim slovenskim dekletom, katera so primorana iskati službe v tujini, priskrbeti služb v bratski Srbski zemlji, v katerem slučaju bi zadržale svoje narodne obeležje, ne bi bile od svoje rojstne zemlje toliko oddaljene, in živele bi v krogu svojih Srbskih sestic.

Radostno naznanjam slavnemu uredništvu, da je v tem pogledu vse ukrenjeno, in da od sedaj ne bo potrebno, da slovenske službenice iščejo službe po tujih zemljah, ker bodo našle dovoljno služb v Srbiji. Tukajšnje patriotično društvo »Kolo Srbskih Sestar«, kateremu je predsednica gospa Lukovička, soproga generala Linkovča — rada bi sprejela v sporazumevanju s tukajšnjo policijsko prefekturo slovenska dekleta, katera bi se oglasila in iskala službe. Potrebno je tedaj, da se tudi tam pri Vas — v Gorici ustanovi komite, kateri bi stopil v stik s »Kolom Srbskih Sestar«, v kolikor bi to potrebno bilo, da se v vsakem pogledu organizira to humano podjetje katero bi olajšalo vbogemu slovenskemu dekletu olajšala njeno težko sodbino. Pričakujem radostni odziv in prosim slavno uredništvo, da blagohotno obznani te moje kratke vrstice.

Jelena Vukasovič Štibiel
Studenička ul. 81